

évente a cikkek átlag 14,7%-ára nem történt hivatkozás. Évek múltával ez a szám csökken, a negyedik év végére egyetlen hosszabb tanulmány sem maradt idézetlenül, és mindössze egyetlen rövid közleményre nem hivatkoztak, így a 222 cikkből 0,45% maradt idézetlenül a vizsgált periódusban. Sem a szűkebb diszciplínák területe, sem a nagyobb tanulmányok, kisebb közlemények idézettsége nem mutatott statisztikailag jelentős eltérést.

Egyes szerzők megállapítása szerint a tudományos közlemények 10%-ára sohasem hivatkoznak és ha 5 évvel a megjelenés után még nem idézték azokat, akkor már nem is kerül sor rá. Ez a tanulmány a megállapítások érvényességét vizsgálja, különös tekintettel a vezető kémiai szakfolyóiratokra.

Jelen elemzés alapján megállapítható, hogy a komoly tudományos folyóiratok közleményeit idézik, de az általánosításhoz további vizsgálatok, más szakterületek folyóiratainak elemzése is szükséges.

/Information Storage and Retrieval 10. k. 11/12. sz. 1974. p. 365–369./

Faragó Lászlóné

***

Információs terv a tájékoztatásban

A gyakorlati tájékoztatási tevékenységnek három komponense van: az információs igény, az információ kínálat és az információ kereslet. Ideális információnak azt tekintjük, ahol a tájékoztatási intézmény által szolgáltatott információk megfelelnek az információs igényeknek és kielégítik a felhasználók érdeklődését. Ezt döntően befolyásolják egyrészt az információs részleg munkatársainak az információs igényekre vonatkozó pontos ismeretei, másrészt maguk a felhasználók is.

1. Az információs igény

A VEB NARVA–BGW-ben (*Berliner Glühlampenwerk = Berliini Izzólámpa Művek*) összegyűjtötték az egyéni felhasználók és felhasználói csoportok igényeit az üzem valamennyi részéből. A fősúlyt a kutatást és fejlesztést végzőkre helyezték. Az információs igények összegyűjtése négy szakaszban történt.

Az előzetes kutatás fázisában az egységes módszert és az egzakt lebonyolítási tervet dolgozták ki. Ezután az információs igények összegyűjtését és az így nyert eredmények értékelését az információs és dokumentációs részleg szaktájékoztatási csoportjának munkatársai végezték el, a szakterületüknek megfelelő munkamegosztás szerint.

A tájékoztatási terv elkészítésére a második munkamenetben került sor.

A harmadik munkafázisban – az összegyűjtött információs igények alapján – megállapították a megfelelő információs szolgáltatások szerkezetét, tartalmát és terjedelmét.

Az utolsó fázishoz a tájékoztatási terv esetleges módosítása, javítása és az igényváltozásoknak megfelelő átalakítása tartozott.

Az információs igények összegyűjtése a következő módszerek szerint történik:

dokumentumok feltárása (tervmódszer) aminek keretében főként az alábbi dokumentumokat elemzik:

tudományos és műszaki terv; újítási terv; racionalizálási koncepció; távlati tervek; prognózis dokumentumok; a kutatás és fejlesztés kooperációs viszonylatainak terve;

értekezletek adatainak értékelése, ahol a következő rendezvények anyagait veszik figyelembe:

a kutatási és fejlesztési témák feletti vitaulések; a kutatási és fejlesztési igazgatósági tanács ellenőrző- és munkaértekezletei; kollokviumok; termelési értekezletek.

kérdőíves interjú-módszer.

Az információs igények feltárásánál főként a kérdőívvel kombinált interjú-módszert alkalmazzák, mert az információ felhasználói általában eléggé kvalifikáltak ahhoz, hogy információs igényeiket felelősséggel meghatározzák.

Az interjúk során közvetlen kapcsolat alakul ki az információs részleg munkatársa és a felhasználó között. Ilyenkor a felhasználó felvilágosítást kaphat az információs részleg nyújtotta lehetőségekről éppúgy, mint a tájékoztatás korlátairól.

A kérdőíven a következő kérdések szerepelnek:

a felhasználó személyi adatai;
jelenlegi és várható munkafeladatai;
a kombinátban betöltött pozíciója;
bizottságokban, munkaközösségekben, vagy egyéb szaktestületekben való részvétele;
információs igényeinek felsorolása;
tájékozódás a felhasználó szakirodalmi igényeiről (tájékozódási magatartása);
információs szolgáltatásokra vonatkozó észrevételei és tájékoztatási tevékenység megjavítását célzó javaslatai.

2. Az információs terv

Az információs igények feltárása és a felmérési eredmények felhasználása az információs terv elkészítésénél azonban nem egyszeri feladatot jelentett. Az

információs terv javításán – a felhasználókkal szorosan együttműködve – állandóan munkálkodni kell.

A VEB NARVA–BGW információs tervét A5-ös kartonokon dolgozták fel. A kartonokat – témák és felhasználók szerint – két külön csoportra osztották. A téma szerinti részben, a megfelelő címszó után a következő feljegyzések szerepelnek egymás mellett:

a címszóhoz tartozó témák rövid ismertetése,
az információ címzettjének neve,
a címzett személyére és az információ közlésének, ill. továbbításának módjára vonatkozó kódolt adatok,
az információ címzettjének telefonszáma,
annak a szervezeti egységnek rövidített megjelölése, amelyben a címzett tevékenykedik.

A terv téma-kartonjait a címszavak betűrendjében tárolják. Ugyancsak betűrendben állnak a terv felhasználókra vonatkozó nyilvántartó kartonok is, amelyek az alábbi adatokat tartalmazzák:

az információ címzettjének neve,
munkahelyének rövidített jele, telefonszáma, foglalkozása, beosztása, érdeklődési körébe tartozó, általa leggyakrabban olvasott szaklapok és referáló folyóiratok címe, tevékenysége a szakmai szervezetekben.

Az információs tervet a VEB NARVA–BGW tervei egészítik ki. A sajtótájékoztató, valamint a sajtókönyvtári csoport valamennyi dolgozójának munkaeszközei közé tartozik egy-egy ilyen információs terv is. A terv minden adatát bizalmasan kezelik.

3. Az információs igények ismeretének hatása az információs szolgáltatásokra

Az információs igényeknek ez a mélyreható feltárása lehetővé tette, hogy a tájékoztatási részleg munkatársai a felhasználók megoldandó feladatainak megfelelően szolgáltatassák a tudományos és műszaki információkat. A felhasználók információs igényeinek ismeretében specializáltak és kiterjesztették az információs szolgáltatásokat, ami a tájékoztatási tevékenység színvonalának emelkedését eredményezte.

Az összegezhető eredmények a következők;

áttekinthetőbbé vált a szakmai profilizálás;
központosították a szakirodalom beszerzését és feltárását;

az időszakosan megjelenő információs szolgáltatások tartalmilag jobban illeszkednek a kombinált profiljából adódó igényekhez, mint azelőtt,

átfogóbb és célzottabb lett a kezdeményező információs szolgáltatás (irodalom-ajánlások, szövegkivonatok, részfordítások, eredeti dokumentumok vagy másolatok formájában),

nőtt a szakirodalmi értekezések témáinak száma,
a vezető káderek rendszeres tájékoztatást kapnak az aktuális kérdésekről,

átfogóbb fordítási tervet készítettek és ehhez kapcsolódóan speciális, fénytechnikai sajtószótárak és sajtókönyvek kiadását irányozták elő, sajtóbibliográfiákat, sajtóregisztereket és ötlet-katalógusokat adtak ki permutált regiszter formában.

/Informatik, 22. k. 4. sz. 1975. p. 49–53./

Takáchné Tóth Mária

***

INFORMÁCIÓS IGÉNY

Módszer a felhasználók igényének felmérésére

A felhasználók igényeinek tanulmányozására szolgáló módszereket és azok buktatóit elemzi a cikk.

Valóban szükség van-e a felmérésekre? Az igényfelmérés folyamata számos esetben hozzásegíti a felhasználót arra, hogy felismerje valódi, mindeddig latens igényeit a dokumentációs szolgálattal szemben. A tájékoztatási szakember sem töltheti be szerepét igazán az igények legalább hozzávetőleges ismerete nélkül. Gyakori tévedés, hogy a felhasználók igényeit permanens igényeknek tekintik és azok változásait megfelelő időközökben ismétlődő felmérések hiányában észre sem veszik. A felmérés azonban önmagában kevés. A kívánt cél eléréséhez ki kell egészíteni szociológiai és közgazdasági elemzésekkel, valamint az információs eszközök kritikus értékelésével is.

Milyen esetekben célszerű felmérést végezni? Új tájékoztatási egység létrehozása előtt; működő szolgáltatás felhasználói között időnként; és a működő szolgáltatások potenciális felhasználói között.

Kérdőív-recept nincs. Hasznos módszer az előkészületek során szűk körben végzett előzetes felmérés, a dokumentalisták valóságos, és a felhasználók fő problémái közötti arányok hozzávetőleges megállapítására.

A módszer kiválasztása függ a kitűzött céltől, a vizsgált lakosság körülményeitől, a felmérésre és a kiértékelésre szánt időtől, a felmérést végzők számától, képzettségétől, a hierarchiában elfoglalt helyétől és a vezetés hozzáállásától. Erre sincs recept, de ha nagyszámú és földrajzilag szétszórt lakosság igényéről mérhető eredményeket kívánunk szerezni, akkor ajánlható a kérdőíves módszer; míg kisszámú, személyesen elérhető egyének igényeit interjú formájában célszerű felmérni, ha kvalitatív eredményekkel is megelégszünk,